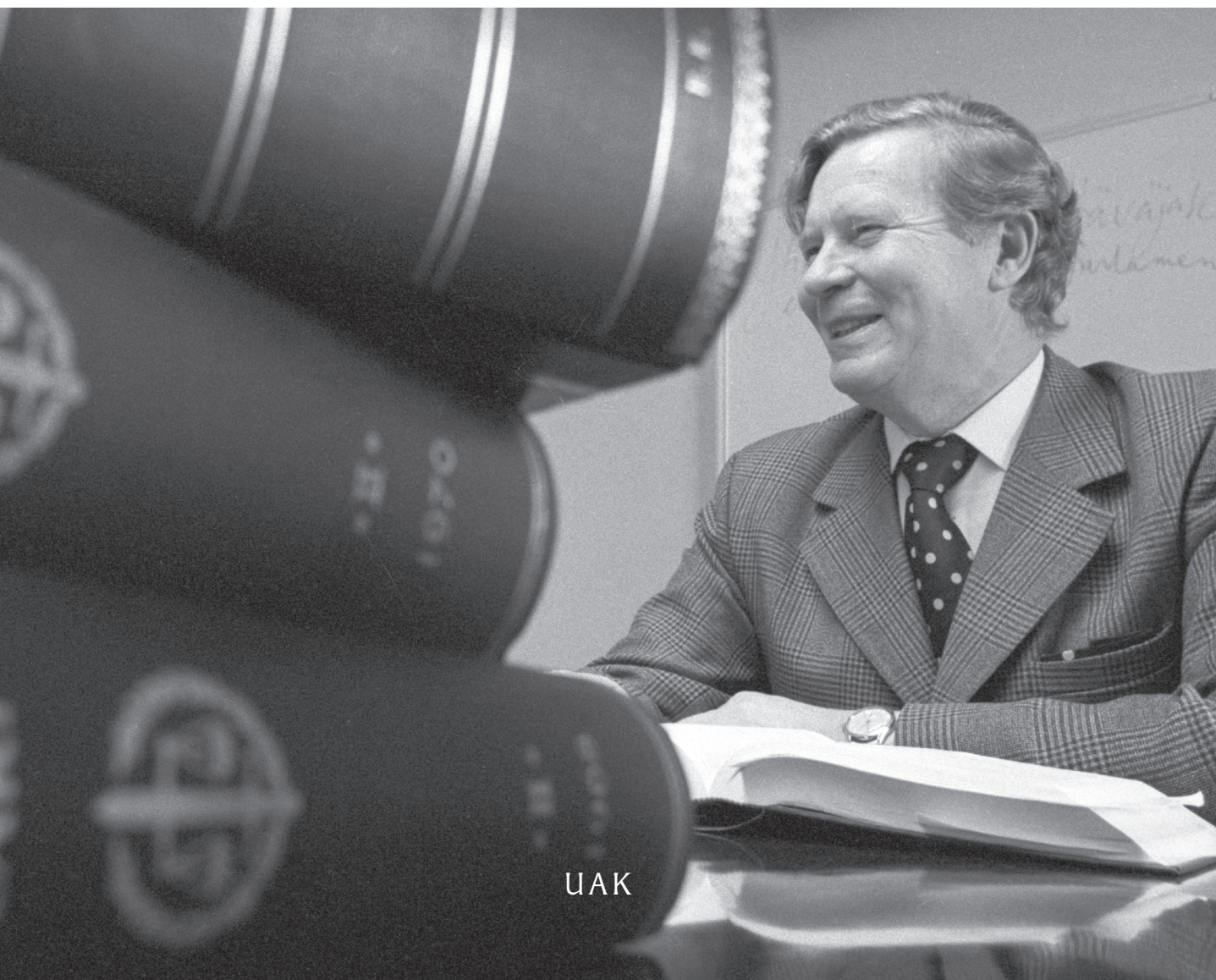

JUUSO HÄIKIÖN KOLME ELÄMÄÄ

MARTTI HÄIKIÖ

UAK

JUUSO HÄIKIÖN KOLME ELÄMÄÄ

JUUSO HÄIKIÖN KOLME ELÄMÄÄ

MARTTI HÄIKIÖ

Pioneeriupseerina talvi- ja jatkosodassa
Hovioikeustuomarina ja kunta­poliitikkona Kuopiossa
Valtiopäivämiehenä eduskunnassa

UA-KUSTANNUS
HELSINKI

KANNEN KUVAT

Pioneeripataljoona 12:n komentaja Juuso Häikiö ja
adjutantti vänrikki Ilkka Hupli Antrean esikunnassa loppukesästä 1941.

Juuso Häikiö johtaa Kuopion kaupungin sosiaalilautakuntaa 1958.

Presidentti Urho Kekkonen saapumassa valtiopäivien avajaisiin 5.2.1980. Vasemmalta
varapuhemies Juuso Häikiö, adjutantti majuri Juha Engström, presidentti Kekkonen,
adjutantti eversti Lasse Wächter, pääminister Mauno Koivisto.

Takakannen kuvassa Juuso Häikiö kadettina 1938.

© Martti Häikiö 2024

Kuvatoimitus tekijän

Graafinen suunnittelu: Petteri Kivekäs

ISBN 978-952-94-8937-4 (kovakantinen)

ISBN 978-952-94-8938-1 (EPUB)

UAK

Books on Demand, Norderstedt, Saksa

SISÄLLYS

Kiitokset 11

Eteenpäin: Juuson kolme elämää 13

I • LAPSUUS, VANHEMMAT, KOULUTIE 1917–1939

MUHOKSEN MUISTOJA 20

Oulujoen Pyhäkosken Häikiön talo – Lapsuus Muhosperän Puirovassa –
Äiti Henni Häikiö – Isä Iivari – Isänisä Juuso Leinonen/Häikiö –
Isän veljiä – Muistikuvia Muhokselta – Kalastaminen – Koulunkäyntiä Muhoksella

OULUN KOULUSSA 38

Oppikouluun pyrkiminen – Leinosia Oulun Lyseossa – Koulun henki rehtori
Antti Jauhon kaudella – Toverikunnan ja Piipliaseuran jäsen – Melko heikko ylioppilas

ARMEIJAN LEIPIIN 49

Varusmies aika Terijoella ja Haminassa – Kodin pakkohuutokauppa 1936 –
Kadettikoulu Vänrikki Stoolin hengessä 1937–1939 – Marlebäckin emäntä Hella
Wuolijoki ja Edith Murrik – Vakava suhde Anna Leinoseen

II • TALVISOTA, VÄLIRAUHA, HYÖKKÄYS 1939–1941

TALVISOTA 64

Siirtyminen Karjalan kannakselle – Neuvostoliiton hyökkäyksen painopiste
Karjalan kannaksen itäosassa – Ensimmäiset rintamakokemukset – Kiviniemen
sillan räjäytys ja Raudun kirkon hävitys – Kahdenlaiset vihollisjoukot ja
umpimähkäinen tykistötuli – Juuso valtaa hyökkäysvaunun ja ottaa vangin –
Onnistuneita vastahyökkäyksiä – Pioneerit talvisodassa – Juuson joulu Talvisodan
hangilla – Ylennys 39. Pioneerikomppanian päälliköksi – Toinen talvisota:
helmi-maaliskuu 1940 – Rautaisannos

VÄLIRAUHASTA UUTEEN SOTAAN 87

Ylennys luutnantiksi – Pataljoonan komentajaksi elokuussa 1940 –
Pioneeripataljoona 12:n perustaminen – Pataljoonan esikunta ja upseerit

HYÖKKÄYS KARJALAAN 99

Toiminta hyökkäysvaiheen aikana Karjalan kannaksella – Toisen komppanian
kokemuksia – Ensimmäinen radiomiina ja Lauri Sutela – Desantti komentotoimistossa –
Muutto Itä-Karjalaan – Joukot ja tavoitteet – Siltatöitä – Partiotointia – Karhumäen
valtaus – Tapponiemen taistelu – Kranaatteja ja korsuja – Kaukopartion isku
huoltokeskukseen helmikuussa 1942 – Antti Mäen uskomaton työ

III • ASEMASOTA JA SOTARETKEN LOPPU 1942–1947

SALAMARAKKAUS 122

Aseupseeri Kalevi Ignatiuksen jatkosota – Syöksypioneerikurssi Saksassa keväällä 1942 –
Helena Jauhiainen saapuu Matkalammelle – Kihlaus ja häät – Jumalan ihme

ASEMASODAN ELÄMÄÄ KARHUMÄESSÄ 136

Urheilua ja huvituksia – Sotilashuumoria – Miinoittamista ja koulutusta – Siirtyminen
Pieningän salolle – Rauhoittava pieru – Luteinen kämpä

TAISTELUJA JA VARUSTAUTUMISTA 143

Palkovaaran taistelu – Kenttävarustustöitä – Kalastusta Karhumäessä –
Kapteeni Vilho Väyrynen ja lakiopintojen siemen

SODAN RASKAS LOPPUVAIHE 149

Yleistilanne kesäkuussa 1944 – Pioneeripataljoona 12 vetäytymisvaiheessa kesällä 1944 –
Hävityksen valmistelu ja toteutus – Toiminta päätien suunnassa – Kokkarin taistelu –
Yhteenvedo ja kotiuttaminen – Sodan kokemuksia

IV • TUOMARINA HOVIOIKEUDESSA JA LUOTTAMUSMIEHENÄ KUOPIOSSA 1948–1961

LAINOPIN OPINNOT 170

Sivutoiminen lainopin ylioppilas – Auskultointi Mäntyharjussa – Juuson
sisarukset Iivari, Elsa ja Kaarle – Muutto Kuopioon 1950

ITÄ-SUOMEN HOVIOIKEUS 181

Millaista oli hovioikeudenneuvoksen työ 1950- ja 1960-luvuilla? – Vasiljevin vakoilujuttu 1954 – Itä-Suomen hovioikeuden historiaa – Heimo Lampi ja muita perheystäviä – Sotatuomarikin erehtyy

SOSIAALISTA TOIMINTAA JA KULTTUURIA 194

Niukkuuden jakamista huoneenvuokralautakunnassa – Puhutteluja juupoille ja irtolaisille sosiaalilautakunnassa – Kiinteistökauppoja ja kirjaston laajentamista

USKONTO, TAIDE, VAPAA-AIKA 201

Ranskan matka 1951 – Evankeliumin julistaminen, ihmisarvo ja hallinnon työnjako – Uskon ajatuksia, veljespiiri – Taiteen kerääminen – Korpimaja Kuopion Puijonsarvessa

KUNNALLISVAALEISSA VALTUUSTOON 214

Liikenneviikko, kamerakerto, Sisu-Veikot – Kunnallisvaalit 1956 ja lisää vastuuta – Ensimmäinen valinta valtuustoon 1960 – Joulut Palvelutalo Lepolassa

V • VALTIOPÄIVÄMIEHENÄ EDUSKUNNASSA 1962–1970

PORVARIHALLITUKSEN KAUSI 1962–1966 222

Eero Haaran äänillä eduskuntaan 1962 – Hallitusneuvottelut – Suhteet omaan vaalipiiriin – Kunnallisvaalit 1964, valtuuston varapuheenjohtaja – Miten Itä-Suomeen hankittiin korkeakoulu

YSTÄVÄT AKSEL AIRO JA PENTTI PEKKARINEN 236

Pentti Pekkarinen, hengenheimolainen – Puheenvuoroja eduskunnassa ja sen ulkopuolella – Suulas kenraali Aksel Airo

LAKEJA, AATETTA, SURUA 244

Perintölakivaliokunta ja korkeimman oikeuden valitusoikeuden poisto – DDR:n ystävä ja Britannian konservatistien aate – ”Todellinen kristitty ja urhoollinen ihminen.” Helena Häikiön kuolema

KANSANRINTAMAHALLITUS 1966–1970 252

”Oikeuden mies.” Oiva Hyyryläinen Juuson mainospäällikkönä – Vuoden 1966 vaaleissa vasemmistoenemmistö – Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja – Sosialismi ja presidentin palkkio – Aloitteita, alkoholia ja siveettömiä julkaisuja – 50-vuotispäivät ja uusi avioliitto – Eduskunnan suurin laihduttaja – Virkkus-vaali ja kunnallisvaalit 1968

VI • MIES JA ÄÄNI -HALLINTOMALLI, VALTIOSÄÄNTÖKOMITEAN ASETTAMINEN 1970–1972

MIES JA ÄÄNI -HALLINTOMALLIN KAATAJA 272

Sosialisoinnin vastustaja ja vakautuksen kannattaja – Puoluelaki, vaalilaki,
presidentin vaalitapa – Rihtniemi erotti Juuson piirin puheenjohtajan paikalta –
Kansanedustajan työ – Mies ja ääni korkeakoulujen hallintomalliksi? –
Jarrutuskeskustelu – Oliko puhe-ennätys Armaksen vai Juuson?

VALTIOSÄÄNTÖKOMITEAN KAUTTA VALLANKUMOUS? 283

Eduskuntavaalit 1970 – Luonnon ja nuorten puolesta, aborttia vastaan
Valtiosääntökomitean asettaminen 1970 – Oikeuslaitoksen riippumattomuus ja
salasosialismi – Juuson uudistusehdotuksia – Vallankumousyritys asiantuntijoiden
tulkintojen kautta – Vallanjako demokratian kulmakivi

1970-LUVUN ALKUPUOLEN POLITIIKKAA 298

Liikenne, kuolemanrangaistus, kaapelitelevisio, huoneenvuokrat,
verotus – Liikemiehet eduskunnassa – Valitsijayhdistykset tärkeä saavutus –
Kadonneet ja löytyneet miljoonat: Feiringin juttu – Presidentinhallitukset ja
eduskuntavaalit 1972 – Tapaus Maija Heino – Aloitteiden merkitys: oikeus työhön,
Iisalmen aluesairaala – Savo-lehden lakkauttaminen 1972 ja sosialismin uhka –
Kunnallisvaalit 1972 ja kokoomuksen piirin toiminta

VII • PRESIDENTIN VALINTA ILMAN VAALEJA JA VASTAEHDOKKAITA 1972–1973

PRESIDENTIN POIKKEUSLAKIVALINNAN VASTUSTAJA 314

Huhtikuun 1972 käänne – SMP:n hajoaminen ja puoluelain muutos –
Joulukuun näytelmä – ”Ammutaan 10 000 suomalaista” – Perustuslakivaliokunta
12. tammikuuta 1973: ”Häikiön yöklubi” – Juuson kertomus 26 tunnin jarrutuksesta
valiokunnassa – Poikkeuslain hyväksyminen

JUUSON VASTAHYÖKKÄYS OIKEUSVALTION PUOLESTA 332

Komitean välimietintö 1974 – Juuson kirja Onko perustuslakeja muutettava? –
Korjausehdotuksia – Oikeusvaltion lippu ja suomalainen elämänmuoto –
Oliko uhka todellinen?

1970-LUVUN POLITIIKKAA JA KANSALAISTOIMINTAA 346

Pioneeripataljoona 12:n asevelitoimintaa – Sydäninfarkti pioneerijuhlissa
1974 – Kaupunginjohtaja Luukkosen uhkaus – Poliittisen järjestelmän
kehittämisaatuksia – Eduskuntavaalit 1975, turhautumista kokoomuksen syrjintään –
Valiokuntatyö ja budjettivuosi, kokoomus keskiryhmien tukena –
60-vuotispäivät 1977 – Tarvitaanko valtuuslakeja?

VIII • KOKOOMUKSEN NÖYRYYTY, VARAPUHEMIEN 1977–1983

YRITYS LÄHENTYÄ KEKKOSTA 368

Suomalainen yhteistyöliitto, Kekkonen ja kevät 1977 – Presidentin luona
6. huhtikuuta 1977 – Osauudistuksia perustuslakeihin – Nuorten ehdokas
puolueen varapuheenjohtajaksi – Ehdolla Kuopion maaherraksi, korkeakoulun
vihkiäiset – Sorsan Salora-lahjat

KOKOOMUKSEN VAALIVOITTO 380

Presidentin valitsijamiesvaalit 1978 ja eduskuntavaalit 1979 – Juuson kuvaus suhteestaan
Kekkoseen – Suomettuminen – Juttuja eduskunta-ajalta – Aloitteita, taidetta, puolustusta
eduskunnassa – Perhe-elämää, raamattupiiri, harrastuksia

EDUSKUNNAN VARAPUHEMIEN 396

Juuson valinta varapuhemieheksi – Vierailu Tamminiemessä – Varapuhemiehen
välistä veto, eduskunta hallitusta valitsemaan – Yrittäjien oikeusturva – Maanpuolustuksen
suunnittelukunta 1979 – Kunnallisvaalit 1980

KEKKOESTA KOIVISTOON 407

Yllättävä valinta presidentin seurueeseen 1980 – Kekkonen ero ja presidentinvaali
1982 – Yhteys veteraaniveljiin säilyi – Eduskuntatyön ja valiokuntalaitoksen
uudistaminen – Ulkomaanmatkoja, Imatran Voima ja ydinvoima

POLIITTISEN URAN TILINPÄÄTÖS 422

Yllättävä putoaminen eduskunnasta 1983 – Pirkko Häikiön kuolema –
Kuusi kautta eduskunnassa – Juuso Häikiön vaalit 1962–1987 – Yhteenvetoa
kansanedustajavuosista – Harri Holkeri ja muita henkilösuhteita –
Suhteet muihin puolueisiin

IX • PALUU HOVIOIKEUTEEN, ELÄKEVUODET 1983–2003

HOVIOIKEUDENNEUVOKSEN ARKI 434

Ensimmäisen jaoston puheenjohtaja 1983–1987 – Hovioikeuden arkea ja vähän juhlaakin.

Kirjoittanut Mikael Krogerus – Setelinippujen katoaminen ja murhapoltto

IRTI KUNNALLISPOLITIIKASTA, ELÄKELÄISEN AKTIVITEETTEJA 445

Epäonnistunut yritys palata eduskuntaan 1987 – ”Rötösherrat” syrjäyttivät Juuson kunnallispolitiikasta – Leinosen sukuseura – Luopumisen aikaa – Veteraanien asialla, Euroopan Unioniin liittymistä vastaan, Baltian itsenäisyyden epäilijä

”KALLAVEDEN RAVINTOKETJUN KORKEIN PETO.” JUUSO KALAMIEHENÄ. 464

Kirjoittanut Tuomas Häikiö

Kalastaminen ja taikausko – Intohimoinen verkkomies – Tomperi ja Lökkisaari verkkopaikkoina – Siikaverkot – Lahnaverkot – Muikkuverkot – Tomperin kalastusseura – Innokas onkija – Maailman paras katiska Weke – Juuson kalareseptejä ja muita herkkuja

VIIMEISET VUODET 473

Ajatuksia ja elämänfilosofiaa *Juuson kirja* – ”Energiaa tarvitaan aina”, osakesäästäjä – Valtiosääntötuomioistuim – Käynti kuoleman portilla 2002 – Viimeinen haastattelu ja kuolema 5. joulukuuta 2003 – Jäähvyäiset Korpimajalle – Perunkirjoitus, kiväärin panokset, ylimääräinen metsäpalsta

LIITTEET 490

Sotilasura – Juuso Häikiön sotatie – Opinnot – Virkaura – Luottamustoimia Kuopiossa – Seurakunnallisia luottamustoimia – Toiminta eduskunnassa – Valtiollisia tehtäviä – Muita luottamustoimia – Kunniamerkkejä, tunnustuksia – Jäsenyyksiä – Muuta

JUUSO HÄIKIÖN (1917–2003) ESIVANHEMPIA 495

LEINOSTEN VARHAISIA SUKUJUURIA 497

LÄHTEET 499

LÄHDEVIITTEET 504

PAIKKAHAKEMISTO 515

HENKILÖHAKEMISTO 519

KIITOKSET

Olen saanut pitkään jatkuneessa työssäni monenmoista apua, mistä esitän lämpimät kiitokset. Koetan muistaa kaikki apua ja neuvoja antaneet, ja kiitän myös niitä, jotka ovat päässeet tässä unohtumaan.

Tekstissä on kaksi toisten tekemää kirjoitusta. Itä-Suomen hovioikeuden entinen presidentti, oikeusneuvos Mikael Krogerus toimi Juuso Häikiön työtoverina. Hän on kirjoittanut hovioikeuden arkea ja juhlia koskevan kuvauksen ja muistelman sekä kommentoinut tekstiä. Juuson virkатыötä valaisevat Juuson johtaman hovioikeuden ensimmäisen jaoston pöytäkirjat ja ratkaisut vuosilta 1983–1987 sain lukea Itä-Suomen hovioikeudessa. Veljeni Tuomas Häikiö kirjoitti luvun Juusosta kalamiehenä, mikä oli hänen tärkein harrastuksensa lapsuudesta elämän loppuun saakka, kuten se on Tuomaksellekin. Hänen kaksoisveljensä Lauri kertoi muistikuvia Kauppakadun kodista.

Juuson esi-isän lahjoittaman Säräisniemen kirkon kattokruunun kuvasi Pertti Leinonen. Jukka Häikiön kanssa teimme antoisan retken sukunimemme antaneelle Häikiön talolle Oulujoen Pyhäkosken partaalla, Juuson lapsuuden kotitalalle Puirovaan ja muihin sukulaistaloihin Muhoksella ja Veneheitossa. Juuson opinahjossa ja hänen äitinsä kodissa Oulun lyseossa sain vierailla V. A. Koskenniemen juhluvuoden tiimoilta. Rehtori Mika Aalto lähetti edeltäjänsä rehtori Antti Jauhon kuvan.

Kadettilupauksen kuvan sain maisteri Markku Palokankaalta. Talvisodan alun Raudusta ja

Juuson johtamasta kirkon räjäytyksestä sain tietoja Teuvo Kupariselta, Markku Paksulta ja Veikko Vaikkiselta. Suomen Sotahistoriallisen Seuran matka Karhumäkeen avasi tapahtumia paikan päällä. Carl-Fredrik Geust toimi oppaana Karhumäen länsipuolen Matkalammelle, josta alkoi vanhempieni yhteinen taival. Ohto Manniselta sain sotavangin piirtämän tai selittämän jatkosodan ajan kartan Karhumäestä. Jorma Ignatius antoi käyttöön isänsä Kalevi Ignatiuksen Pioneeripataljoona 12:n sotatien dokumentoivan ainutlaatuisen valokuva-albumin. Ilkka Juvaa kiitän Olli Juvan kuvasta. Koriaan pääsin tutustumaan pioneeriaseläjin juhlassa kiitos Vesa Valtosen.

Lakiopinnoista 1940-luvulla antoi lisätietoja Heikki Halila, joka myös kommentoi tekstiä. Kari Junkkala löysi hovioikeuden päätöksen vuoden 1954 Vasiljevin vakoilujutussa. Entinen presidentti Esko Kilpeläinen (k. 2023) avasi hovioikeuden työtapoja. Esko Tokolalta sain tietoja kuopiolaisten miesten perjantain raamattupiirin historiasta. Leo Laukkanen muisteli avustajantyötään vuoden 1970 vaaleissa. Kuopion valtuusto- ja kansanedustajakollega Lasse Lehtinen sekä kansanedustajaehdokkaana olleet Olli Hakkarainen ja Kalle Heiskanen kuvailivat yhteisiä vaalitaisteluja Kuopiossa. Palvelutalo Lepolan johtaja Marita Metsärinne antoi vanhoja kuvia.

Erityisen hyödyllinen oli Aura Korppi-Tommolan tekemä veteraanikansanedustajan haastattelu. Eduskunnan työstä tietoja ja lähdevih-

jeitä antoivat eduskunnan vanhempi tietoasian-tuntija Timo Turja ja eduskunnan kirjaston tietopalvelu. Eero Aro kertoi äitinsä Eilan, omaa sukua Olannin, ja Juuson suhteesta. Porvarillisen työn arkiston hoitajat Heikki Kuusisto, Hannele Toropainen ja Riku Keski-Rauska avasivat kokoomuspuolueen historiaa ja ohjasivat aineistojen käyttöön. Tohtori Keski-Rauskalta sain myös julisteita. Lehdistöneuvos, filosofian tohtori Jyrki Vesikansan avustuksella sain kuvia Uuden Suomen arkistosta. Korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Kari Kuusiniemi järjesti Aarne Nuorvalan valokuvan.

Tietoja, lähteitä ja lähdevihjeitä ovat antaneet Veneheiton Konkan talon perijä Antti Häikiö, sotahistorian tutkija Mikko Karjalainen, Kuopion kaupunginarkisto, Kouvolan hovi-oikeuden entinen presidentti Jussi Kivinen, Leinosen sukuseuran perustaja, esimies ja

tutkija, rovasti Tapio Leinonen, perustuslakivaliokunnan sihteeristöstä Juhani Perttunen ja Liisa Vanhala, oikeushistorian tutkija Aki Rasilainen, Kuopion yliopiston historiasta Kaija Vuorio.

Koko käsikirjoituksen ovat lukeneet ja kommentoineet Juuson vuodesta 1960 tuntenut lankoni diplomi-insinööri Eero Sinkko, koulutoverini varatuomari Heikki Sinnemaa sekä työn kaikissa vaiheissa vankkumattomana tukena toiminut rakas vaimoni filosofian lisensiaatti Tytti Varmavuo-Häikiö.

Kaikista hyvistä neuvoista ja avusta huolimatta vastaan itse tekstistä ja siihen mahdollisesti jääneistä virheistä ja puutteista.

Kiitän Suomen tietokirjailijoita ja Snellman-Säätiötä apurahoista.

M.H.

ETEENPÄIN: JUUSON KOLME ELÄMÄÄ

Käännekohtia

Juuso Häikiö näki päivänvalon suuren talon poikana 2. maaliskuuta 1917. Perhe menetti kuitenkin koko omaisuutensa Juuson ollessa reserviupseerikoulussa. Hänellä ei ollut kotia eikä maatilaa, jonne palata ja jatkaa isien työtä. Elämässä oli vain yksi tie: eteenpäin.

Syntymäkotina oli Oulujoen komean Pyhäkosken varrella sijaitseva Häikiön kokomanttaalin talo. Esikoisena hän sai nimen Juuso talon omistavan isoisän mukaan. Pikku-Juuson vanhemmat olivat Iivari ja Henni Häikiö. Isoisä jakoi talon kolmelle pojalleen, jotka myivät sen ratamestari Suhoselle. Saamallaan rahoilla Juuson isä Iivari osti Muhoksen Ylikylästä Puirovan talon, jonne perhe muutti jo huhtikuussa 1917, kun Juuso oli kuukauden vanha.

Suomi kuului tuohon aikaan Venäjään itsehallinnollisena suuriruhtinaskuntana. Itsevaltiassaan Venäjän keisari Nikolai II oli myös Suomen hallitsija. Venäjä kävi suursotaa, jota myöhemmin kutsuttiin ensimmäiseksi maailmansodaksi. Sen sotamenestys oli hiipunut, maassa oli mielenosoituksia, monet joukko-osastot jättivät rintaman ja keisaria vaadittiin väistymään. Kaksi viikkoa Juuson syntymän jälkeen keisari erosi ja Venäjällä alkoi valtataistelu.

Juuso pantiin Oulun lyseoon ja hän muutti koulukortteeriin Pyykösjärvelle, äidin kaksoisveljen Hannes Kovalaisen kotiin. Kouluvuodet perinteikkäässä lyseossa avasivat Juusolle ikkunoita avaraan maailmaan. Erityisesti lukioaika

kielten opiskeluineen sekä toverikunnan ja Pip-liaseuran ystävineen olivat tärkeitä.

Päästyään ylioppilaaksi vuonna 1935 Juuso meni armeijaan Terijoelle ja hän pääsi reserviupseerikouluun Haminaan. Hänen siellä ollessaan Puirovan kotitilan pakkohuutokauppa suisti leskiäiti-Hennin ja kolme nuorempaa lasta Iivarin, Elsan ja Kaarlen köyhyyteen. Isä-Iivari oli kuollut vuonna 1931. Juuson haaveet lainopin opinnoista tyssäsivät varattomuuteen eikä kukaan taannut opintolainaa. Köyhän pojan tie eteenpäin oli ilmainen kadettikoulu, joka tuoloin toimi Helsingin Munkkiniemessä.

Presidentti Kyösti Kallio ylensi Juuson pioneerivänrikiksi presidentinlinnassa 16. toukokuuta 1939, joka oli sotaväen lippujuhlan päivä vapaussodan päättymisen kunniaksi. Syyskuussa hänet komennettiin joukkueenjohtajaksi 27. pioneerikomppaniaan Karjalan kannakselle. Maailmansota oli juuri alkanut ja sodan enteet myös Suomen osalta olivat jo tuolloin ilmeiset. Pioneerit suluttivat, panostivat ja ansoittivat valtakunnan rajan ja puolustuslinjan välisen alueen. 30. marraskuuta 1939 alkaneen Neuvostoliiton hyökkäyksen Juuso kohtasi etulinjassa Keski-Kannaksella. Joulun jälkeen hänestä tuli 39. pioneerikomppanian päällikkö ja hän osallistui taisteluihin Vuoksen rannoilla talvisodan loppuun saakka.

Mitä syvemmin olen talvisotaan perehtynyt, sitä vakuuttuneemmaksi olen tullut, että Suomen kansan kohtalo oli kuilun partaalla helmi-maaliskuun vaihteessa 1940. Rintaman

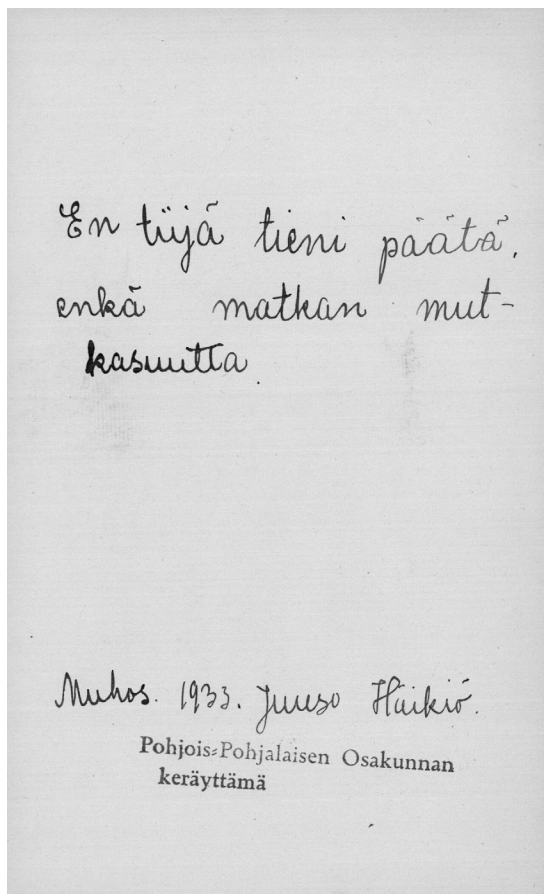
romahtaminen olisi johtanut todennäköisesti itsenäisyyden menetykseen, suomalaiset kansojen vankilaan ja upseerit, Juuso heidän joukossaan, olisi ammuttu, kuten kävi Neuvostoliiton valtaamilla alueilla.

Välirauhan aikana elokuussa 1940 Juusosta tuli Pioneeripataljoona 12:n komentaja. Pataljoona eteni jatkosodan hyökkäysvaiheessa Karhumäkeen Itä-Karjalassa, missä se palveli kesään 1944 saakka. Asemasodan aikana Juuson pataljoonan joukot osallistuivat muutamiin taisteluihin. Kun Suomen armeija joutui vetäytymään Itä-Karjalasta, pioneereilla oli hävitysrooli. Juuso ja pataljoonan miehet osallistuivat vielä Ilomantsin taisteluun elokuussa 1944.

Juuso meni naimisiin mikkeliäisen kielten opettajan filosofian maisteri Helena Jauhiaisen kanssa vuonna 1942. Sodan jälkeen Juuso toimi Korian pioneerikurssin aselinjan ja koulun johtajana. Perheessä oli kaksi tytärtä Kristiina ja Anna, jotka asuivat Mikkelin yhteiskoulussa opettavan äitinsä kanssa tämän vanhempien luona Yrjönkadulla. Korialla Juuso luki aamuisin ennen palveluksen alkua lainopin tenttikirjoja ja suoritti ylemmän oikeustutkinnon vuonna 1947. Seuraavana vuonna hän erosi majurina armeijasta ja siirtyi tuomarinuralle.

Juuso istui käräjät Mäntyharjun tuomionkunnassa ja sai varatuomarín arvon vuonna 1950. Hän sai viran Itä-Suomen hovioikeudesta ja puoliso Helena ruotsin ja englannin kielen lehtorin viran Kuopion lyseosta ja perhe muutti Kuopioon vuonna 1950. Juuso toimi Itä-Suomen hovioikeudessa eläkeikään 70-vuotiaaksi saakka edeten lopulta toiseksi ylimmälle virkaportaalalle, ensimmäisen jaoston puheenjohtajaksi. Hän toimi myös sota-oikeuden tuomarina.

Nämä vuodet olivat myös perheen kasvu-vuosia. Perheeseen syntyi Martti vuonna 1949, kun perhe asui vielä Mikkeliissä, ja Aino 1951 Kuopiossa. Koti oli aluksi Aapelin *Pikku Pieta*-

Juuso Häikiön lukiolaispoikana keräämä sananparsi Muhokselta 1933.¹

rin pihan henkisessä puutalossa Torikadun ja Puistokadun kulmassa ja sitten kaupungintalon ja torin nurkalla vanhassa säästöpankin talossa. Vuodesta 1959 koti oli Kuopion lyseon vieressä sijaitsevan Pankkitalon neljännessä kerroksessa, josta aukesi avara näkymä torille ja Kauppahallin eteen pystytetylle *Veljmies*-patsaalle. Juuso kävi mielellään Kauppahallin kyljessä olevilta tiskeiltä ostamassa kalaa – hopeakoukulla onkimassa, kuten hän sanoi – ja torilta vastoja.

Juuso perusteli torin kolmella laidalla asumista sillä, että hän oli varhain päättänyt, että jos hän joskus saa oman asunnon, sen on oltava kaupungin keskustassa. Kouluaikana hän oli joutunut kulkemaan Pyykösjärveltä huonoa tietä neljä kilometriä Oulun lyseoon.

Itä-Suomen hovioikeus Kuopiossa oli Juuson virkapaikkana vuodesta 1950 vuoteen 1987. Hänellä oli rikkumaton kunnioitus lakia ja oikeutta kohtaan eikä hänen aineistoissaan ole mitään hovioikeuden työtä arvostelevaa. Yhden siviiliuransa kovimmista taisteluista hän kävi puolustaessaan oikeuslaitoksen riippumattomuutta valtiosääntökomiteassa 1970-luvun alussa.

Juuso osallistui 1950-luvulla monipuolisesti kuopiolaiseen yhteiskuntaelämään. Kunnallispolitiikan hän aloitti ensin huoneenvuokralautakunnan, ja sitten sosiaalilautakunnan ja kirjastolautakunnan puheenjohtajana. Hän päätyi kaupunginvaltuutetuksi ja kaupunginhallituksen jäseneksi. Kuopion evankelis-luterilaisten seurakuntien yhteisen kirkkohallintokunnan puheenjohtajana hän toimi kolme vuosikymmentä rakennuttaen Kuopioon seitsemän kirkkoa – hyvitykseksi siitä, kuten hän sanoi, että hän talvisodan alussa joutui pioneerina räjäyttämään Raudun kirkon estääkseen vihollista käyttämästä sitä hyväkseen. Juuso toimi monissa yhdistyksissä kuten urheiluseura Sisu-Veikoissa, Puijon rotaryklubissa, Kuopion musiikkiopiston johtokunnassa ja Kameraseurassa. Hän teki pitkän päivätyön palvelutalo Lepolan johtokunnassa.

Käännekohta Juuson uralla oli vuosi 1962, kun hän pääsi yllättäen kokoomuksen kansanedustajana eduskuntaan Kuopion vaalipiiristä suosittu läänilääkäri Eero Haaran testamenttina hänelle äänensä. Juuso toimi valtiopäivämiehenä yhtäjaksoisesti 21 vuotta. Hänen merkittävin tehtävänsä oli 13 vuotta kestänyt perustuslakivaliokunnan puheenjohtajuus. Hän oli torjumassa korkeakoulujen mies ja ääni-hallinnonuudistusta ja oikeusvaltion murentamista valtiosääntökomiteassa. Hän taisteli presidentin poikkeuslailla tapahtuvaa valintaa vastaan. Ministeriksi nousun esti kokoomuksen syrjäyttäminen pysyvään oppositioon vaalimenestyksestä välittämättä. Juuso toimi vielä eduskunnan varapuhemiehenä 1979–1983.

Perheen elämässä suuri käänne oli Helena-puolison kuolema vuonna 1965. Juuso oli kansanedustajana paljon poissa kotoa, vanhimmat kaksi lasta opiskelivat jo Helsingissä ja kaksi nuorinta jäivät Kuopioon. Juuso meni uusiin naimisiin iisalmelaisen farmaseutti Pirkko Lappalaisen kanssa vuonna 1969. Pirkon poika Juhani muutti äitinsä mukana Kuopioon. Pirkko synnytti kaksoispojat Laurin ja Tuomaksen vuonna 1970. Mutta Pirkko kuoli vuonna 1984. Juuso meni naimisiin kokoomuksen puoluetoimiston virkailijan Eeva Poutun kanssa seuraavana vuonna.

Eduskunnasta pudottuaan Juuso palasi hovioikeuteen johtaen ensimmäisen jaoston istuntoja neljä vuotta. Hän yritti paluuta eduskuntaan vuoden 1987 vaaleissa, muttei onnistunut. Hän jäi samana vuonna eläkkeelle hovioikeudesta täyttäessään 70 vuotta. Juuso eli vielä 16 vuotta. Hän omistautui mieliharrastukselleen kalastukselle, kehittyi melkoiseksi ruuanlaittajaksi, ryhtyi osakesäästäjäksi ja osallistui Kuopion rientoihin sekä antoi lausuntoja vanhempana valtiomiehenä. Hänen elämäänsä rytmittivät maanantain rotarykokoukset ja perjantai-illan raamattupiiri, kuten ne olivat tehneet jo 1950-luvulta lähtien.

Juuson kolmen elämän arvomaailmat poikkesivat toisistaan. Armeijassa etenkin sota-aikana organisaatio oli suoraviivainen ja toiminta tehokasta, viime kädessä esimiesten käskyihin perustuvaa. Tuomarinvirassa ylimpänä ohje-nuorana oli laki, sitä tulkitsevat ennakkotapaukset, ja tasapuolinen ja huolellinen harkinta edelsi ratkaisujen tekemistä. Poliitiikka on riskitöitäisin toimintakenttä, sillä siellä valituksi tuleminen edellyttää kampanjointia, ratkaisujen syntyminen usein kompromisseja ja sitkeää päätöksiin tarvittavan enemmistön neuvottelemista ja kaikkea tätä hämmentää puolueiden sisäinen ja henkilöiden välinen valtataistelu. Viime kädessä politiikka on taistelua vallasta, ja vasta toissijaisesti on kyse asioista.

Juuson ääni

Tässä kirjassa kuuluu päällimmäisenä Juuson oma ääni. Olen käyttänyt runsaasti hänen kirjojaan, muistelmiaan, puheitaan ja lehtikirjoituksiaan, jotka on tekstissä erotettu omalla kirjasintyyppillään. Niitä olen täydentänyt tarpeellisilla taustatiedoilla. Tuloksena on toimitettujen Juuson aikalaistekstien ja muistelmien ja tutkimukseen pohjautuvan elämäkerran yhdistelmä.

Kirjan alkusysäyksen voi jäljittää vuoteen 1974, jolloin lähetin isälleni kysymyksiä hänen elämästään ja kannustin muistelmien tekoon, mikä kuitenkin jäi aktiivisen politiikanteon jalkoihin. Vuonna 1992 perheemme muutti Juuson ja Eevan asuntoon Kuopioon, kouluikäiseen kotiin Kauppakatu 22 A 9. He asuivat sen ajan Eevan asunnossa Espoon Tapiolassa. Kun kysyin Juusolta neuvoa, mistä Kuopion kaupoista hän hankkii ruuat ja muun tarvittavan, hän vastasi: ”Tarjouksesta!” Tämä jäi perheelle lentäväksi lauseeksi, mutta kuvasti myös hänen taloudellista ajatteluaan, joka joskus lähestyi nuukuutta.

Lähetin Juusolle kolme sivua kysymyksiä toivoen, että Tapiolassa hän kirjoittelisi muistelmiaan. Otsikkoja olivat: Muhoksen muistoja, Oulun koulussa, Armeijan leivissä, Talvisodassa toden edessä ja Väli Rauhasta uuteen sotaan.² Olen käyttänyt näitä otsikkoja myös tässä teoksessa.

Olimme vaimoni Tytin kanssa mukana Suomen sotahistoriallisen seuran Aunuksen matkalla kesäkuussa 2013.³ Carl-Fredrik Geustin avulla pääsimme Karhumäestä käymään myös Matkalammella, jonka sotilaskotia äitini Helena Jauhiainen tuli Ruotsista hoitamaan heinäkuussa 1942 ”kohtalokkain” seurauksin. Avioliitto Juuson kanssa solmittiin joulukuussa samana vuonna. Autoin Juusoa viimeistelemään hänen kokoamansa *Pioneeripataljoona 12:n kirjan* vuonna 1995. Hänen pataljoonansa

tarina jatkosodan ajalta sisältyy tähän teokseen kevyesti toimitettuna, myös siksi, että siitä on painos loppu, ja sillä tuntuu edelleen olevan kysyntää. Tekstiä täydentävät nyt pataljoonan esikuntaupseerin Kalevi Ignatiuksen ainutlaatuiset valokuvat koko sotaretken ajalta.

Juuso järjesti lapsenlapsilleen onkiviikon heinäkuussa 1995 huvilallaan Korpimajalla Kuopiossa. Kun nuoret nukkuivat aamuisin pidempään, haastattelin isääni. Näin syntyi suvun piirissä jaettu omakustanne *Juuson kirja. Muistelmia, ajatuksia, juttuja*. Myös se sisältyy tämän teoksen loppuosaan.

Kolmas ja tärkein lähde kirjan aineistoon on Juuso Häikiön runsas yksityisarkisto, jota on 53 kansiota ja 21 leikekirjaa sekä useita valokuva-albumeja. Sieltä löytyi runsaasti hänen kirjoituksiaan, puheitaan ja kirjeenvaihtoaan, paljon myös ennen täysin tuntematonta, kuten intiimi kirjeenvaihto kadettikoulun, talvisodan ja väli rauhan ajalta. Juuso kirjoitti vuosien mitaan paljon pakinoita, tai kolumneja sanottaisiin nykyisin, joissa hän raportoi käydyistä keskusteluista ja meneillään olevista hankkeista eduskunnassa.

Juuso Häikiön toiminta monipuolisena lakimiehenä hovioikeudessa, eduskunnassa ja sen ulkopuolella, valtiosääntökomiteassa ja muissa valmisteluelimissä nousi selvästi kirjan toiseksi keskeiseksi sisällöksi. Toinen pääsisältö on sota-aika. Neljä vuotta alituudessa hengenvaarassa on aivan oma dramaattinen maailmansa, jota ei voi verrata siviilielämän ankariltakin tuntuviin vääntöihin.

Kun kokonaisuutena katson Juuson uraa, nousee esiin kolme kohokohtaa. Talvisodan torjuntavoitto, jossa hän taisteli etulinjassa Vuoksen rintamalla, on hänen ja koko Suomen kannalta tärkein tapahtuma. Toiseksi nostan Kuopion korkeakoulun perustamisen 1960-luvulla, missä hän oli aktiivisesti mukana. Kolmas on 1970-luvun alkupuolella onnistunut korkeakoulujen mies ja ääni -hallintomallin

JUUSO HÄIKIÖN KOLME ELÄMÄÄ

*Pioneeriupseerina talvi- ja jatkosodassa
Hovioikeustuomarina ja kuntapoliitikkona Kuopiossa
Valtiopäivämiehenä pääkaupungissa*

ELÄMÄKERRASSA kerrotaan Juuso Häikiön nuoruusvaiheet Muhoksella, kouluvuodet Oulun lyseossa ja opinnot kadettikoulussa Munkkiniemessä. Talvisodassa hän oli torjumassa Neuvostoliiton hyökkäystä pioneerijoukkueen johtajana ja komppanianpäällikkönä Kannaksella. Jatkosodan hän

taisteli pataljoonankomentajana Itä-Karjalassa Karhumäessä ja vetäytymisvaiheessa Ilomantsin taistelussa yleten Suomen nuorimmaksi majuriksi.

SODAN jälkeen Juuso toimi Pioneerikursin johtajana Korialla. Hän luki aamuöisin tenttikirjoja ja suoritti ylemmän oikeustutkinnon. Tuomarinuran hän teki Itä-Suomen hovioikeudessa Kuopiossa. Kirjassa kuvataan hovioikeuden työn arkea ja juhlaa. Kuopiossa alkoi myös yhteiskunnallinen vaikuttaminen järjestöissä ja kuntapoliitikassa.

EDUSKUNTAAN Juuso valittiin kokoomuksen listalta 1962. Hän toimi perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana 13 vuotta. Hän osallistui kampailuihin korkeakoulujen hallintomallista, presidentin poikkeuslakivalinnasta ja valtiosäännöstä. Kirjassa kuvataan myös kansanedustajan työn arkea, vaalitaisteluja, valiokuntatyötä ja epävirallista vaikuttamista.

